

Den stora uppgivenhetens orsaker

av Bengt-Åke Wennberg

I går hörde jag Gunnar Wetterberg göra reklam för sin bok "Kurvans makt" i SVT:s Kunskapskanal. Egentligen gjorde han väl inte reklam för boken utan för sig själv och sina åsikter. Men det är helt ok. Det är en klok karl som tänkt mycket.

Wetterbergs idol är Axel Oxelstierna som under 1600-talet omvandlade Sverige. Oxelstierna var också en klok karl. Vad som slog mig under samtalet var att Sverige – precis som Gunnar Wetterberg – längtar efter en Axel Oxelstierna. Det började med Per Albin Hansson och fortsatte bland annat med Palme, Carlsson och Persson. Alla förväntades forma Sverige. Nu tittar vänstern storögt på Lövdén och väntar på vad han kan göra.

Vänstern har emellertid också en helt annan idé som man inte kan släppa och som ligger och pyr. Denna beskrivs [i en text av Mattias Hagberg](#). Artikeln handlar om hur vänstern skall förnyas. Hagberg när förhoppning-

en att man skall komma tillbaka till "folket". Problemet med denna tanke är att "folket", som Hagberg hyllar, sällan har haft någon makt i Sverige. Det har varit Oxelstiernor för hela slanten.

En annan modern socialdemokratisk Oxenstierna är Göran Johansson i Göteborg som kritiseras för sitt odemokratiska sinnelag. Men precis som Oxenstierna, fick han saker gjorda. Det är vad svenskar önskar sig. Jag tyckte mig i alla fall höra en sådan längtan också i Wetterbergs framträdande.

Wetterberg har i sin bok räknat ut vad som händer med vår ekonomi och vår välfärd om inget görs. Den demografiska kurvan pekar helt klart åt fel håll. Stora problem väntar. Wetterberg har sedan länge försökt uppmärksamma politiker på detta. Hans kurva är ett känt faktum –men inget görs. Wetterberg använde talesättet om berget som födde en råtta. De många utredningarna om saken föder många råttor. Mycket prat och lite verkstad. Det är lätt att känna sig uppgiven.

Wetterberg är inte ensam. Ilmar Reepalu berättade härom dagen i TV om situationen i Malmö. Analysen är kristallklar, och har varit så under lång tid. Men problemen lämnas åt sitt öde – trots att alla mycket väl vet vad det handlar om. Även om man inte gillar Reepalus förslag borde saken dock på demokratiskt vis diskuteras, prövas och penetreras. Men det är tyst. Exemplet kan mångfaldigas Inget görs. Alla väntar på en Oxenstierna.

Wetterberg slutade samtalet med att han hoppades på att någon skönlitterär författare skulle föra ut hans insikter och analyser till folket. Wetterberg demonstrerar med detta samma tro på "folket" som Mattias Hagberg för fram. Wetterberg ser bara ett problem med det. Folket är okunnigt. Folket måste "fås att" förstå och aktiveras. Folket skall "fås att" att följa den gode statsbyggaren. Wetterbergs kunskaper måste sprida uppifrån och ner.

Men det är inte Gunnar Wetterbergar- och Ilmar Reepalu- analyser vi i första hand behöver. Dom är nog både nödvändiga, riktiga och bra. Men alla förstår redan när de uttalas att de inte kan starta någon förändring. Även om de innehåller goda förslag inser vi som lyssnar att de aldrig kommer att förverkligas. De innehåller inte någon emotionell kraft. De förmedlar en föråldrad social ingenjörskonst.

I Sverige stegrar vi oss dessutom numera inför alla "besserwissrar" som vill "få oss att". Vi vill inte bli styrda hit och dit. Vi anser oss kompetenta att fatta egna beslut och göra egna val. Vår styrka som "folk" ligger i att vi vet att just denna vår individualism och självständighet är sund och riktig.

Det är vår individualism som gör att vi inte är fångade i regler och metoder, Vi kan, när det så krävs, till fullo utnyttja vår kompetens och lösa en uppgift på ett sätt som en i förväg fastställd metod inte alltid kan medverka till. Vi är heller inte begränsade till att följa formella rutiner. Vi har förmåga att gemensamt finna samarbetsformer som går utanför dessa – och som ingen ledning i förväg skulle kunna räkna ut. Som kronan på verket så är vi angelägna att göra ett bra jobb och vara till nytta. I denna syn på oss själva är vi är unika i världen.

Men individualism, självständighet och autonomi fungerar inte ensamt. Den kräver ett socialt mothåll. *En individualism utan gemenskap blir outhärdlig, farlig och destruktiv. I ett samhälle i vilket alla är fria och kan göra vad dom vill får ingen något inflytande alls.*

Dagens autonomi och självständighet gör emellertid också de gamla styrningsformerna verkningslösa. En Oxenstierna har ingen chans. Valet står mellan pest och kolera. Frihetens kaos eller den hierarkiska styrningens bundenhet. Men det finns en väg ur dilemmat – nämligen om man förstår hur samhället skulle kunna ordnas på ett sådant sätt att människor känner det angeläget att aktivt medverka till att det önskvärda händer och det icke önskvärda hejdas.

För att lyckas med detta måste vi utnyttja det faktum att vi är flockdjur. Nyckelordet för all motivation i en flock är förleden "med-". Mattias Hagberg är detta på spåret. Han frågar i sin artikel varför man måste använda begreppet "folket". Varför inte byta ut folket mot ordet **medborgare** – skriver han. Javisst – säger jag. Och varför inte också satsa på alla de andra begreppen med "med"- medarbetare, medmänniska, medlidande och medkänsla.

Jag påstår således att modern forskning visar att människans motivation för att göra vad hon gör, att engagera sig och att kämpa för något inte enbart grundar sig i egoism utan istället i hög grad grundar sig i att hon upplever och känner sig berörd – som **medborgare**, **medarbetare** och

medmänniska. Först när vi känner oss "**med-**" är vi villiga att lägga axeln till. Först då kan vi räkna med en förändring.

De abstrakta analyser som Wetterberg gör må vara hur korrekta som helst, men det är först när de utgår från "folket" i meningen medborgare, medarbetare och medmänniskor som förändringar är och blir möjliga. Först då kommer människor att engagera sig i att göra vad som behövs.

Vad människor ser som angeläget att engagera sig i kan Wetterberg inte räkna ut ensam på sin kammare. När Wetterberg önskar att hans tankar skall föras ut till folket sätter han därför kärran framför hästen. Först när eliten förstår vad människor ser som möjligt och önskvärt, och som de vill medverka till att göra, kan man också ordna samhället så att detta blir gjort.

Referenser

Hagberg M (2012): Presentation i OBS, Sveriges Radio, 13 februari 2012.

<https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=503&artikel=4962030>